

De Moennik

Historisch tijdschrift van Heemkundevereniging Helden

*Drankenindustrie Gijzen
levert aan de
kermis in Kessel.*

In dit nummer o.m.:

- De handelsgeest van Mieketrien (ziene)Sjeng
- Een verboden revue
- Graad Engels voorlichter en verzamelaar

november 2014
nummer 52

COLOFON

De Moennik

Periodiek van de
Heemkundevereniging
Helden. Verschijnt drie-
maal per jaar.
ISSN nr. 1570-8128

REDACTIE:

Jos Keijnes, eindredacteur
tel. 077-306 11 55
Wim Daniëls
Tees Doessers
Patrick van 't Hooft
Raf Janssen
Willemien Severins

OPMAAK EN LAYOUT:

Henk Steeghs (Yell-low)
Boy Jacobs

ADVERTENTIE-AQUISITIE:

Ton Loenders
tel. 077-306 05 66

DRUK:

DTP Graphic Products

WEBMASTER:

Rob van 't Padje

CORRESPONDENTIE-ADRES:

Redactie *De Moennik*
Aan de Koeberg 3
5988 NE Helden
redactie@moennik.nl

Voor vragen over
bezorging en abonnement:
admin@moennik.nl

Prijs los nummer € 3,50
Postabonnement € 11,50
Rabobank:
NL64RABO0131044060
met vermelding van
"De Moennik"

Inhoud

- 1** Van de redactie
- 2** Bèjeingezeumerd
Tees Doessers en Cor van Rees
- 4** Een verboden revue
Wim Daniëls
- 8** Herinneringen van een dierenarts (8)
Zoon van Teike
Wim van Heukelom
- 12** B.D.E.
Ann Philipsen
- 15** Samen op de foto:
Drie gezinnen – één familie
Jos Keijnes
- 16** Graad Engels: voorlichter en verzamelaar
Vester Reijnders
- 20** Middenpagina
'Parochiekerk Panningen in aanbouw'
- 22** De Onders(ch)e schans
Henk Thiesen
- 25** Einde van het oude raadhuis (2)
Dörp probeert raadhuis van ondergang
te redden
Wim Daniëls
- 30** Zoldergeheimen
top-fris
Piet Gommans
- 32** De handelsgeest van
Mieketrien (ziene) Sjeng
Raf Janssen
- 34** Van de nood een deugd maken
De woontoren van kasteel De Keerberg
Harry Bouten
- 37** De Kieët (2)
De aardappelmachine
Jeu Mertens

Van de redactie

Beste lezers,

Kijken we naar wat er in de wereld gebeurt, dan moeten we vaststellen dat er nog steeds dingen gebeuren waaraan de mensheid lang herinnerd zal worden. In De Moennik proberen we gebeurtenissen uit het verleden een plek te geven. Kleine gebeurtenissen zoals het plaatsen van een kruis, het verbieden van een dorpsrevue bijvoorbeeld, maar ook de grote gebeurtenissen zoals de Tweede Wereldoorlog of de Tachtigjarige Oorlog. Het is jammer dat van oude gedenktekens, zoals bijv. een veldkruis, de herkomst vaak niet meer te achterhalen valt.

Schrijvers van onze artikelen hebben gelukkig een lange adem om gegevens boven water te krijgen. Zo zijn er genoeg archieven waar ze gegevens kunnen opsporen. Moest je voorheen naar zo'n archief toe, tegenwoordig levert een website vaak al de nodige antwoorden op. Ook in dit nummer komen weer artikelen aan bod waarvoor het nodige speurwerk is verricht. Zolang er mensen zijn die dat speuren voor ons en voor u blijven doen, blijft De Moennik zeker bestaan.

Speurwerk heeft ook Vester Reijnders geleverd. Onder zijn redactie verschijnt in december een speciale uitgave over de Boerenbond Helden. Vester heeft vanuit o.a. de notulenboeken van de bond de geschiedenis weer kunnen geven. Deze uitgave ontvangt u gratis bij de volgende Moennik in maart 2015.

Door de omvang van enkele artikelen ontbreekt deze keer de rubriek "Kruisen en kapellen".

Verder wensen wij u veel leesplezier toe.

Jos Keijmes
Eindredacteur

Bèjeingezeumerd

door Trees Dorssers
en Cor van Rees

Reacties van lezers

Jacques Rutten, een van de initiatiefnemers en eerste redactieleden van *Oos Bukske*, complimenteerde de makers van *De Moennik* met de laatste uitgave. Hij spreekt over 'een puik product, dat gezien en gelezen mag worden'. 'Ook het boekje van Patrick vind ik echt de moeite waard. Zo staat eens alles over die razzia bij elkaar.'

En de familie Van Horen-Wilms liet ons weten: 'Hartstikke bedankt voor 't eervolle artikel over onze

ouders!! Voor ons allemaal herinneringen met een gouden randje!!

Speciaal woord van dank aan schrijver Raf!!

Dat is toch mooi om te horen.

De verdwenen Rochuskapel

Het beeld van Sint Rochus is na de afbraak van de kapel in 1963 niet naar de Lambertuskerk verhuisd, zoals in nummer 51 staat vermeld, maar het werd opgeborgen op de zolder van het köstershoë, bij Giel Pubben. Daar bleef het in een hoekje staan tot Wilbert van Rens pastoor-deken van Helden werd. Als kunstliehebber plaatste hij verschillende beelden terug in de kerk, waaronder Sint Rochus. Dit moet dus tussen 1984 en 1990 zijn geweest. Tot 1998 heeft het in de kerk gestaan en daarna op de hoek van de woning van Herm en Loes Verbugt, aldus Jan, zoon van de koster.

Een eeuw geleden:

Noodweer in Helden

Honderd jaar geleden heeft in deze contreien het weer aardig huisgehouden, zoals we kunnen lezen in een krant uit die tijd: 'Een heftige storm woedde hier in den nacht van verleden Maandag op Dinsdag, welke in het morgenuur op een ware cycloon geleek. Allerwege werd beduidende schade aangericht. Onder het gehucht Everlo smakte het woedende element den geheele achtergevel van een in aanbouw zijnd huis tegen de grond, deed een der gebinten van het dak tuimelen, en richtte aan de zijgevels eenige averij aan. Aan den Stogger werd van een paar roodwilgen de zware stam van boven tot onder opengecheurd.'

(Nieuwe Venlosche Courant 1914)

Het is bekend dat er mensen zijn geweest die hun leven lang bij harde wind getraumatiseerd waren als gevolg van deze stormachtige nacht. Als het 'boezde' was men ontzettend bang dat er weer bomen omgingen en daken van huizen vlogen.

Ruimtegebrek

Tegenwoordig kunnen alle kinderen hun schooltijd doorbrengen in prachtige, ruime, kindvriendelijke gebouwen. Mocht er ergens tijdelijk ruimte tekort zijn dan kan men containers plaatsen of een andere geschikte oplossing zoeken om klassen onder te brengen. Nu de leerlingen van basisschool Panningen-Noord een nieuw onderkomen gaan betrekken in De Groenling, gaan we 70 jaar terug in de tijd. De Franciscusschool, de jongensschool in Panningen, telde vanaf 1944 zes lokalen.

De Franciscusschool aan de Schoolstraat.

De toeloop van leerlingen werd groter en op een gegeven moment was het echt behelpen met de plaatsruimte. Aanbouwen, daar kon men niet aan denken. Men moest het elders gaan zoeken: het KJV-huis, de boerenbond, het patronaat en de achterbouw hiervan, al deze plaatsen werden gebruikt om de jongens les te geven. Door de bezettingstroepen hadden de gebouwen in 1944 en 1945 ontzettend te lijden gehad. *'Ramen en deuren waren die naam niet meer waard. Bij regenweer lekte het dak als een mand. In stromen liep het water de gang uit,'* schreef men in 1955, bij gelegenheid van het honderdjarig bestaan van de school in het 'Heldens Bledje'. Goed onderwijs geven was welhaast onmogelijk in die situatie. Door de schoolinspectie werd het gebouw tenslotte "onbewoonbaar" verklaard en kreeg men een nieuwe school aan de Koninginnelaan, die later de neutrale naam Panningen-Noord kreeg.

De Mariaschool

Er is nu niets meer te zien van de Mariaschool, de meisjesschool op de hoek

Schoolstraat / Wilhelminastraat in Panningen. Op de plek waar nu ongeveer het gemeentehuis staat, stond vroeger de school. Niet opdringerig gelegen midden in het centrum, maar bescheiden net daarbuiten. Een markant en beeldbepalend schoolgebouw van historische waarde dat in 1996 moest wijken voor een nieuw gemeentehuis. Met zijn trapgeveltjes en meerkleurig metselwerk was dit gebouw uniek voor Panningen. Opmerkelijk is dat het in 1996 precies 100 jaar in gebruik was. In 1984 werd de Mariaschool samengevoegd met de Franciscusschool (jongensschool) en kwam het gebouw leeg te staan. Al gauw werd het betrokken door het VJV (vormingswerk voor jongvolwassenen) en in 1990 door Vorkmeer.

Bij de huidige verbouwing van het gemeentehuis bleek dat de Mariaschool zich niet zomaar gewonnen gaf. Bij graafwerkzaamheden stuitte men op restanten

van de funderingen van de school. Jac Willekens was er als de kippen bij om een en ander op foto vast te leggen.

Illustraties:
archief De Moennik
jac Willekens

Burgemeester Hoeijmakers

Burgemeester dorpsrevue drinkende we

te krijgen en bepaalde gemeentelijke diensten te verbeteren. Hij krijgt nu een functie in de industrie.

Een verboden revue

Wim Daniëls

In Helden-Dorp werd dit jaar de vierde 'Dörper Revue' opgevoerd, terwijl in Beringe voor de tweede keer dit najaar een dorpsrevue op de planken wordt gebracht. Deze revues trekken volle zalen, evenals de uitvoeringen van de huidige toneelverenigingen Aventura, Mik en Metsj en de cabaretgroep Vlugsout.

In Panningen was in de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw amateurtoneelvereniging 'De Kleine Amateur' actief. Dit toneelgezelschap, onder leiding van Ton Peters en Frans Geurts, verzorgde naast diverse toneelvoorstellingen ook negen dorpsrevues. Ook zij kregen het patronaat aan de Schoolstraat in Panningen vol.

De negende revue, getiteld 'Onger de Kepèlse Tore', liep uiteindelijk haar ondergang in.

In dit artikel een terugblik met Ton Peters en Frans Geurts, schrijvers van deze revue, op de commotie die in oktober 1965 in Helden ontstond, nadat burgemeester Hoeijmakers die dorpsrevue verbood.

Onger de Kepèlse Tore

Deze negende revue van 'De Kleine Amateur' bevatte, net als de acht voorafgaande revues (men sprak toen van bonte avonden), een aantal humoristische sketches. Toppers tijdens deze bonte avonden waren onder meer Net en Bet, Ton Peters als de 'Onnozele', de sketch 'De zevende klas' en de Kepèlse buutreedner Jan van Zon. Dit alles onder muzikale begeleiding van de accordeonist Harrie Janssen en het orkestje van Nol (Nölke) Kuijpers.

In deze negende revue vormde het nieuwe winkelcentrum van Panningen (Raadhuisplein) met zijn omstreden toren het decor voor een aantal politiek getinte sketches.

Één van de 'gedurfde' zinsneden uit de revue luidde: "Wat een gemeente, oei oei" en niet "Hoeij, Hoeij", zoals het publiek spontaan interpreteerde, zinspelend op de naam van de Heldense burgemeester. Toch was het niet deze zinsnede waarover de burgemeester viel, volgens Ton Peters, maar het lied over de drie Heldense wethouders op de melodie van 'Drie jong tamboers'.

*"Herman en Lin met Stikkelbroek er neven
Dat zijn de drie, die hebben een herenleven
HoemPoem, die beuren de poen,
Die hebben een herenleven."*

En met name ook deze zinnen:

*"Herman en Lin bekonkelen het samen,
De derde, die zegt niks als of en toe eens amen."*

In 1965 had de relatief kleine gemeente Helden namelijk drie wethouders. Dat vond een groot deel van de Heldense bevolking wel wat veel van het goede: Herman Reijnen, Leendert Knippenberg (Lin) en Piet Stikkelbroek. De drie werden op het podium in het ootje genomen door te suggereren dat zij nogal graag een glaasje dronken, en door hen behoorlijk aangeschoten en met een fles in het colbertzakje uit te beelden.

'Verbod in belang van de openbare orde'

Aan de vrouw van regisseur Ton Peters deelde burgemeester Hoeijmakers telefonisch mee dat de revue niet eerder weer op de planken mocht worden gebracht, dan nadat de volledige tekst aan hem ter inzage was gegeven.

Ton Peters: "Hij had mij dit, zoals het dacht ik ook hoort, wel schriftelijk kunnen laten weten. Ik ben na enkele dagen met de tekst naar de burgemeester gegaan. Zonder de teksten ook

Ton Peeters

Frans Geurts

Burgemeester
Hoeijmakers 1964-1977.

De Engelenbar aan het
Raadhuisplein midden
jaren zestig.

maar te bekijken was zijn enige commentaar dat het lied over de wethouders verwijderd moest worden. *'En nu eruit, ik wens niet verder met jou te praten'* waren zijn laatste woorden. Na twee minuten stond ik alweer buiten."

Volgens de heren Peters en Geurts is de burgemeester afgegaan op klachten van mensen die hoogstwaarschijnlijk zelf, evenals het volledige college van B&W, de dorpsrevue niet hadden gezien.

In het Dagblad voor Noord-Limburg geeft burgemeester Hoeijmakers de volgende verklaring voor het verbod: "Om bepaalde gemeentenaren te beschermen tegen de in de revue voorkomende grofheden en banaliteiten. De vereniging mag blij zijn dat er geen politiezaak van wordt gemaakt."

Frans Geurts: "Burgemeester Hoeijmakers was een man die geen enkel gevoel voor humor had. Van de drie direct betrokken wethouders hebben wij nooit een negatieve reactie ontvangen."

Illustreerend voor de houding van de burgemeester was het antwoord dat een journalist van het Eindhovens Dagblad kreeg op de vraag, waarom hij de dorpsrevue had verboden: "Waarom?-Daarom!"

Rode en blauwe caféverlichting in Helden taboe

Een week na het verbod van de dorpsrevue haalt burgemeester Hoeijmakers weer de regionale en landelijke kranten. Zo kopt Het Vrije Volk op 26-10-1965: *'Dorpsrevue-burgemeester ook tegen gekleurd licht.'*

De burgemeester ergerde zich aan de gekleurde verlichting van een tweetal cafés in Panningen, omdat de gekleurde verlichting hem te veel deed denken aan sommige etablissementen in het Belgische Maaseik. (Burgemeester Hoeijmakers was, voordat hij in Helden burgemeester werd, burgemeester in Stramproy.)

Het betrof de Engelenbar aan het nieuwe Raadhuisplein (inmiddels afgebroken en nu AH) en café Everlona (nu café Pierke) aan de Steenstraat. De burgemeester liet de beide exploitanten weten dat hij gekleurde verlichting niet wenste omdat hij meende dat zij bij de Panningse jeugd gevoelens zou opwekken, die beter weg konden blijven. "Ik kan die verlichting niet wettelijk verbieden," zo zei hij, "maar ik kan u wel zeggen dat ik het u, als hoofd van de gemeente, danig lastig kan maken als u mijn verbod niet opvolgt," zo citeert het

Eindhovens Dagblad van 22-10-1965 de woorden van de burgemeester aan de exploitanten.

Beide exploitanten hebben toen, denkend aan de vergunningen die een burgemeester allemaal kan inhouden, ijlings hun medewerking toegezegd.

Wieke Hendriks van café Everlona verving direct zowel de gekleurde buiten- en binnenverlichting door witte, terwijl Tinus Engels van de Engelenbar besloot om voorlopig de gekleurde binnenverlichting te handhaven, omdat hem niet duidelijk was of ook de binnenverlichting onder het verbod viel.

Einde van de 'Kleine Amateur'

Terug naar de gerichtmakende Panningse revue van 1965. Frans Geurts, momenteel nog regisseur van toneelvereniging Aventatie:

"Uiteindelijk heeft het verbod van 'Onger de Kepèlse Tore' door burgemeester Hoeljmackers en de hele publiciteit daaromheen, geleid tot het einde van de 'Kleine Amateur'."

Ton Peters: "Door alle publicaties in de regionale en landelijke dagbladen en de 'kal in Kepèl', werd een aantal leden bang voor represailles, of om hoos aangekeken te worden en bedankten zij zich. Dat betekende het einde van de Panningse dorpsrevue."

In de pers werd overigens in eerste instantie geopperd dat Frans Geurts, ambtenaar van de gemeente Helden, tijdens het opvoeren van de dorpsrevue door de gemeente zou zijn ontslagen. Frans: "Ik had al anderhalve maand van tevoren mijn ontslag genomen, omdat ik een functie bij de Levensschool in Helden had aanvaard."

Anno 2014, waarin vrije meningsuiting een goed recht is, kunnen wij ons niet voorstellen dat vijftig jaar geleden een burgemeester als moraalridder meent te moeten optreden. Maar goed dat burgemeester Hoeljmackers de scherpe tongen van de drie mannen van het Heldense Vlugsout niet heeft meegeemaakt!

Dorpsrevue-burgemeester' ook tegen gekleurd licht
Burgemeester verbiedt dorpsrevue met drinkende wethouders

Dorpsrevue taboe

PANNINGEN, 19 okt. — Burgemeester Hoeljmackers van Helden heeft „in het belang van de openbare orde“ de herengerechtigde van de dorpsrevue „Onger de Kepèlse Tore“ verboden. In deze revue worden afertuende plaatselijke wethouders en personen — ook gemeentelijke bestuursleden en de wethouders — op de kniel gestroomd. Volgens de burgemeester was dit geboden op een wijze die niet door de bezit is.
De revue was twee ten twee opgevoerd in Panningen en was afgevoerd onder de naam van 'Vogel' worden verboden. Maar reeds op aanleiding van anderen die zich met de inhoud van de revue gingen bemoeien, heeft ook de burgemeester bevestigd en andere opvoeringen verboden, waarbij hij zich beriep op de afgevoerde politieverordening. Wel is hij bereid de revue te laten optreden, mits hij niet over de inhoud kan worden inlicht en burgemeester mogelijk voorkomt. Tot dusver heeft echter nog niemand de inhoud van de revue „for their“ naar het gemeentebestuur gebracht. De opvoering heeft ook al tot nu toe geleid, dat de gemeentebestuur P. Geurts, die was deze revue had meegemaakt, ontslag heeft genomen en gekregen. Hij krijgt nu een functie als leider van de levensschool voor jongere wethouders in de stad.

NA DE REVUE DE RODE LAMPJES

Illustraties: archief
Heemkundevereniging Helden

ZOON VAN TEIKE

Wim van Heukelom

Het is al weer jaren geleden dat ik geroepen werd om eens te komen kijken naar de geit van Teike, die 'toch zo mager bleef en maar niet wilde groeien'... De geit natuurlijk, niet Teike.

Teike woonde toen nog in haar plaggenhut, waarvan ik U reeds een heknopje beschrijving mocht geven. Het was een prachtexemplaar, die hut, opgebouwd van turf en plaggen, waarin enige openingen waren uitgespaard voor ramen zonder ruiten en een deur, welke meer uit dan in haar hengels hing. In een der zijwanden was een gat, omdat een stelletje plaggen er uit gerold was. In plaats van die er weer in te zetten, had Teike maar een oude kast voor het gat geschoven. Zó was het ook dicht - zij het dan ook niet winddicht!

Achter het woonvertrek was nog een heel klein kamertje gemaakt, waarin in 't voorjaar een stel kuikentjes wanhopige pogingen aanwendde om groot te worden onder de gloeiende hitte van een potkachelletje dat bij gebrek aan beter dienst moest doen als kunstmoeder. Later was dit vertrekje, evenals de rest van de 'woning', vrij toegankelijk voor de veestapel van Teike: de kippen, biggen en varkens en niet te vergeten het talrijke grut van verwaarloosde kleinkinderen, die tussen en onder de beesten door krioelden...

Toen ik ditmaal bij Teike verscheen, was het nog vrij vroeg in 't jaar en er stond een scherp nawinter-stormpje, met koude regenbuien. Zo'n echt Nederlands maart-weertje. Ik ploegde met mijn wagen door de inmiddels diep-modderige heiweg naar Teikes paleis. Daar aangekomen, werd ik door een angstig Teike ontvangen, die vol bekommernis was over haar geit. Daarom liet ik mij ook maar onmiddellijk naar de patiënte brengen. In een kuil in de grond, overdekt met een planken dakje waarop wat plaggen, leefde de geit. Meer kon er ook niet bij. Teike bukte zich, greep een stuk ketting dat op de grond lag en begon er aan te sjoeren. Aangezien haar pogingen geen succes opleverden, sjoerde ik even

De Moennik

mee - en zo sleurden wij met vereende krachten iets naar buiten, en dat iets bleek 'de' geit te zijn.

Beware, wat een monstrum! Hoe oud 't dier was, zou ik op geen vijf jaren na durven zeggen. Ik geloof vast dat het beestje de zondvloed nog heeft meegemaakt en als aanhangsel van Noachs ark alles moet hebben overleefd.

Het dier leek wel gelooid: een bruine leerachtige huid, met slechts hier en daar een plukje vuilwit haar. Een uiertje als een vuist. En mager... mager! Neen, zo iets had ik werkelijk nog nooit gezien. Er zat absoluut geen lood vlees meer op. Ik begrijp nog niet dat het beest nog in leven was. Maar het leefde - ongetwijfeld! - en Teike streelde het beest met een vuile liefdevolle hand en huilde bijna toen ik haar vertelde, dat het onbegonnen werk was zo'n oud afgeleefd scharminkel nog op te lappen.

Teike vond het héél erg. Ze had er zich zoveel van voorgesteld, hoopte zelfs nog, dat het totaal uitgedroogde dier als door een wonder melk zou gaan geven.

Ik troostte mijn arme Teike en maakte haar duidelijk dat je van een oude geit, die je hebt gekocht voor een rijksdaalder (!), geen gouden bergen kunt verwachten. Vóór we de paar meters naar de hut weer hadden afgelegd, was Teike haar leed al vergeten en nodigde me zeer opgewekt uit binnen te komen, wat

Teike bij de put achter haar (later) gebouwde huisje in de Kwakvors.

ik graag deed, om even uit die gemeen scherpe wind te zijn.

Ik deed de deur open en stond meteen in een vliegende tocht. Tegenover me sloeg een grote, rode lap den "herd" in, een lap, die een groot gat in de muur behoorde af te sluiten.

En midden in de kamer stond een ijzeren ledikant, met een ontzaglijk smerige rommel van kapotte dekens en zakken. In dat bed, met een vriendelijke grijns op zijn vuile magere snuit, zat Corneel. Corneel die niets aan had als een vuil hemd dat over zijn ingevallen borst open hing en een collectie scherp uitstekende ribben liet zien. Om zijn buik zat een verzameling gore vodden, die op raadselachtige wijze bij elkander werden gehouden... Ik schrok van de aanblik...

"Ja meneer veearts, onze Corneel is ziek. Hij heeft dubbele fleuris gehad en moest in bed blijven. Maar dat doet-ie toch nie. Hij gaat altijd 't pèrdje voeren. Dá heet ie altijd gedaan." Ik kijk naar Corneels gezicht: broodmager, bleek, met grote glanzende ogen, die maar steeds lachten... Ik wijs op de verzameling vodden om zijn

buik en vraag 'wat dat voorstelt'?

"O," zegt Teike, "da's nat verband veur om zijn horst. Dà moeten we doen van de zuster, maar 't zakt toch iedere keer af. En dan laat ie 't mèr zitten."

Gedurende dit gesprek bleef de deur wagenwijd open en gierde de wind dwars door het vertrek. Ik trapte de deur dicht en verweet Teike dat ze dat gat in de muur niet dicht maakte.

"Daar ligt me die arme Corneel de hele dag in de tocht! Je kunt hem net zo goed op de weg leggen! Maar Teike toch! Hij zou er de tering van kunnen krijgen."

Waarop Teike me met een triomfantelijke toon in haar stem toevertrouwde: "Die heet-ie al, meneer veearts, die hêet-ie al!"

Toen ik weer in mijn auto zat, wist ik eigenlijk zelf niet, wat

ik van zoiets denken moest. Je doet je best om een dier te helpen. Teike zou alles gedaan hebben wat ik maar zou voor-schrijven, terwille van haar geit. En ze laat haar doodzieke jongen zo maar liggen.

Ik piekerde werkelijk. Tot ik mezelf plotseling voor niet goed-wijs schold. Wat maakte ik me zorgen over Corneel! Die ging immers toch niet dood! Daarvoor was het een zoon van Teike, gehard en taai, taai als z'n moeder.

Inderdaad! Corneel ging niet dood. Hij leeft nog, is zelfs getrouwd. En zoals 't zich laat aanzien zal hij het, al is het kuschend en hoestend, nog heel lang volhouden ook.

In ieder geval kreeg hij het klaar om van al de ongeveer achthonderd mannen uit ons dorp die naar Duitsland gedeporteerd zijn, als de eerste weer thuis te zijn. Hij was in Polen terecht gekomen en er daar tussenuit geknepen. Via kampen en gevangenissen kwam hij, trots en blij, met oranje op hoed en jas, maar nog altijd zwaar hoestend, in ons dorp terug.

Men krijgt er een zoon van Teike niet zo gauw onder! Zijn goeie hart bleek mij eens te meer (hij was de beste van het stel) toen ik hem enige tijd later tegenkwam. Ik vroeg hem naar zijn zwerftocht naar huis en zei hem dat 't toch een verschrikkelijk lange weg was geweest. "Ja meneer vearts," zei hij, zoals altijd beleefd, "dà waar 't. Maar wèt ge wat 't wiede-ste waar? Dèt waar 't lètste stukske, van de mert in Kapel (zo werd het gedeelte van het dorp genoemd waar ik woonde) tot bie Mooder."

Ik had 'm wel kunnen omhelzen.

Foto:
collectie familie Van Heukelom

Tekening:
J. Tulleers en W. van Heukelom

B. D. E.

Ann Philipsen

Ein van die raegenbuie wae wae die deze zomer over ós haen kregre (hoe kump al det water vanaaf!), leet mich sjoele ónger ein sjaemel bómke. De blaer haele mich krek druueg en de sirkel oppe plevuuze ónger mien veut woort kleiner. Net toen ich bedach det ich haeter door kós laupe umdet langer opónthaod mich aevel zeiknaat zo make, ging der ein veurdeur ope en woort ich binne genud. "Doe hoofs dao toch neet te blieve sjtaon in dae raegen. Kóm binne."

Zoë belandde ich bej de múnse hoe mien verhaol vandaag over geit. Gewoën midde in Dörp in ein rejkeshoes.

Hae vertelde over zien zeek zien en wie det allemaol zoë gekómme waas. Zien hert deej ut neet ech good mier en nao langere tied zekehoes en operaties zoot hae nou aan hoës. Mèt herbewaking van hoës oet. Hae wees mich op ein kesje det inne kamer sjtóng hoemèt ze in ut zekehoes alle steuringe of haperinge van zien hert direct kóste aaflaeze. Ich wis gaar neet det zoegit besjiteit.

"Ut werkt ech good, want wie ich hej inne kamer op ein béd bej de raam loog, umdet ich de aom neet bej um de trap op te gaon, belde ze mich op of der get aane hank waas. Bleek det kestje op ut sjouwke te sjtaon en det waas net te wiet van mien béd aaf um nag signale oet te zende. Toen ich ut dink oppe kas zat, ging alles wer gewoën. Gelókkig hebbe wae nou ein traplif en sjlaope wae wer bove. Det is hiel fijn. Al ligge wae neet mier naeve ein. Mien vel is zoë dun wie vloeipeepeer en de minste of geringste drök makt blauw plekke. Overal. En wie gemekkelijk stut se de anger aan in diene sjlaop. Dus daarom hebbe

wae dees oplossing bedach. Doe mós der get van blieve make”.

Twie mánse, al mier dan vieftig jaor bejein. Blej det ze de ein de anger hebbe.

Rónk heur fiefstigjörige broelef dae ze sarnè mèt kinger en kleinkinger vierde, is ut efkes hiel veul gewees. Hae kreeg hertklachte en belandde in ut zekehoes en zuu veul óngelökkig boete inne hoof tege de sjutting aan. Ze hebbe eine tied idder in ein anger zekehoes gelaege en wie hae aan hoes kwaam, kós zuu um has neet helpe vanwege dae sjourwer.

“Ich dink det ich der de lètste jaore aaf en toe hiel doèn bej kwaam”.

Op mien vraag wat hae bedoelt, begint hae te vertèlle over druime die um tot de daag van vandaag bej blieve.

“In miene èrste druim ging ich hiel bel door eine pikzwarte inge tunnel. Van boeteaaf huurde ich allerlei geluude. Ich wis bej god neet hoe ich in zoot. En al gaar neet hoe ich haen ging. Det waas eine ake-

lige druim. Wies dae kier, det ich in eine witte druim terech kwaam. Dao waas ut zoë leech, gans anders as 't daagleech bej. Ut waas der hiel sjoèn en veural, der waas niks um bang van te zien. En 't sjónste, ich zoog dao op ein gegaeve moment miene buurman zitte. Aan ein soort van cafétiöfelke. Dae stook zien hank nao mích op. Wae hebbe neet mèt ein gesproke. Toch waas det ein hiel bijzóngere ontmoeting. Miene buurman is al jaore doéd.”

“En der zien mier van dit soort veurvalle gewees, meestal in béd. Eine kier huurde ich ein stum belder en dudelijk 'appeltje' zegge. Toen woort ich zachjes opgehófd en wer truuk op béd gelag. En mèt det ich huur 'ut is klaor' woort ich wakker.

De lètste ervaring is van pas geleje. Ich loog in béd en zoog twieë gestaltes op mích aaf kómme. Ich sjrók daovan wakker

maar loog gewoën in béd. Nemes dao.”
“Det haes ze mich nag neet vertèld,” zaet
zien vrouw verwóngerd.
“Tja, daarom dink ich det ich toch al aaf
en toe eine glimp opvang van dae angere werreld. Hoe wae
haengaoen as wae doéd zien.”

Waem zal ut zegge. Wae zote sjtil aane taofel mèt oos tas kóffie. Wies det zuu begós over heur tiën jaor jóngere broor, dae, begin jaore negetig, gestorve waas op ein strand in Ingeland, door de bliksem getroffe. Of eigelijk, um ut precieser te zegge, door eine veurbal dae over de golve aan waas kómme rolle.

Zuu huurde det nejs um zes oor oppe radio zittend achter ut hoes. Det eine 58-jaorige mins oet Oosterhout op vakantie in Ingeland zoë aan zien ing gekómme waas. “As det miene broor mer neet is,” heet ze nag helop tege heure mins gezag. En zich nag ein tas kóffie ingesjöd. “As daliik de tillefoon geit, dan is det waar wat ich zek.” Veur nege oor oavends hebbe ze gebeld um te melde det heur jóngere broor gestorve waas aan det nateurversjien-sel op det Ingels strand.

Det der mier is dan oos geplaar op dees werreld, daovan bèn ich overtuigd. Um verhaole over Bijna Doéd Ervaringe (B.D.E.) van gewoën Dörper minse te hure op eine sjaele doordewaekse middig, höft mich ein klein bietje op.

Samen op de foto

Drie gezinnen - één familie

Een familiefoto met een bijzonder verhaal. Op de foto staat het gezin van Andries Hesen en Petronella Huijs bij het ouderlijk huis op de Hoove in Beringe. Het bijzondere aan deze foto is dat er twee huwelijken aan vooraf gingen en dat er kinderen uit drie gezinnen uit zijn voortgekomen.

In 1892 huwde Theodorus Kessels met Johanna Beurskens (Gieskes Han). Zij kregen drie kinderen: Drika, An en Hennes. In 1897, het gezin was net op de Hoove komen wonen, stierf vader Theodorus. In 1903 hertrouwde Johanna Beurskens met Andries Hesen (Boosch Drees). Ook zij kregen drie kinderen: Sil, Mien en Maria. Opnieuw sloeg het noodlot toe: in 1909 stierf moeder Beurskens. Vader Hesen bleef dus achter met zes kinderen. In 1912 huwde hij met Petronella Huijs en zij kregen nog eens 11 kinderen. De kinderen uit het eerste huwelijk zijn dus geen familie van de kinderen uit het derde huwelijk!

Met dank aan Henk Thiesen.

Foto: collectie
Annie Janssen-Hesen

Het gezin Hesen-Huijs bij het huis op de Hoove in Beringe. Zittend vlnr: Andreas Hesen en Petronella Huijs. Staand vooraan vlnr: Piet Hesen, Martha Hesen, Trees Hesen en Door Hesen. Staand achteraan vlnr: Hein Hesen, Lies Hesen, Tona Hesen, Maria Hesen, Anna Hesen, Miena Hesen, Sil Hesen en Tien Hesen. Op de foto ontbreken de drie kinderen uit het eerste huwelijk, te weten Drika Kessels, Anna Kessels en Johannes Kessels.

Twee kinderen uit het derde huwelijk, Jantje en Bertha, stierven bij de geboorte.

Graad Engels: voorlichter en verzamelaar

Vester Reijnders

In dit verhaal belichten we een zeer bijzondere persoon uit agrarisch Helden. Hij heeft een grote rol gespeeld bij de ontwikkeling van de landbouw in Helden en omgeving. Maar misschien heeft hij nog meer gedaan voor de bewustwording en conservering van de eigen plattelands- of volkscultuur. Het verhaal is tot stand gekomen met hulp van zijn twee zonen Frans en Frits Engels en de schrijver Ton van Reen. Dit is een verkorte versie van het verhaal dat gepubliceerd wordt in een speciale uitgave: "Boerenbond Helden, 1896-1977".

Zijn geboorteplek: Helden-Dorp

Graad Engels (Graad van Teise Jan) werd op 17 juni 1907 geboren in Helden-Dorp. Hij werd, zoals gebruikelijk, vernoemd naar de twee grootvaders: Gerardus Engels en Godefridus Lemmen. Graad was de oudste van acht kinderen, waaronder mijn eigen moeder Marie Reijnders-Engels.

In het begin woonden ze in het dorp, naast de smidse van Welten op de hoek Van Hövellstraat-Veldstraat. In 1911 verhuisde het jonge gezin naar het boerderijtje van "Tonioën

Tien". Dit niet meer te traceren huis is al lang geleden afgebroken. Zijn vader pachtte enkele jaren later een boerderij (waarschijnlijk in Eindt) en omdat de eigenaar het bedrijf zelf niet meer kon runnen ging het gezin Engels bij die familie inwonen. Hij had twee koeien en een akkertje dat hij samen met Graads moeder Teike (Maria Lemmen) bewerkte. Graad werd als kind vaak bij zijn opa Gerardus gestald die een behoorlijk bedrijf had met zeven koeien en een kudde van 40 tot 50 schapen. Daar werd hij door zijn ooms en tantes verwend met 'uulevelen, broeëbrök' of, als het kermis was in de buurt, met 'sokkersjeel en

Het gezin Engels.

Achterste rij vlnr: Frits, Marie, Mien, Dien, Jet, Sjeng. Voorste rij vlnr: Nel, vader Jan, moeder Teike en Graad.

kanielsjtaaf'. Hij bewaarde warme herinneringen aan het huis van zijn opa en de familie.

Graad beschrijft in zijn 'memoires' zijn jeugd. Hij en zijn kameraden haalden nogal wat kattenkwaad uit op de loop- of klompenpaden die het dorp kende. Zeer beeldend beschreven is zijn verslag van het lijsters vangen in de herfst als de lijsterbes rijp was. Dat ging zo:

"Men maakte vooraf een groot aantal, bijv. 70 stuks triangelvormige raampjes van "ongskorsenhout" (wilgenhout?). De basis van de driehoek liep aan een kant een eind door en werd plat aangespitst, om in een gleuf van een boomtak te steken. Halfweg de top sneed men in beide staanders van dit raam een inkeping. Van paardenhaar maakte men twee strikken, die met een knoop in die inkeping werden getrokken, waarbij de stropen langs elkaar in het midden van het raampje kwamen te hangen. In een inkeping bij de punt hing men een trosje lijsterbes. Deze raampjes zetten men uit verspreid door het struikgewas. De lijsters werden opgekocht door de notaris voor 10 cent per stuk. Ze zouden erg lekker zijn."

Graad veroordeelt achteraf het gedrag van zichzelf en zijn vriendjes, maar heeft er kennelijk wel van genoten, getuige de smakelijke vertellingen. Al heel vroeg vindt hij de verhalen van opa, buren, ooms en tantes interessant. Vooral als er sprake is van beksen, spoken en dwaallichtjes over het veld. Hij weet ook precies bij wie hij troet zijn voor spannende verhalen en zoekt die mensen al vroeg op. Zijn grootvader Gerardus, die heel goed kon vertellen en zijn oom Thies (Mathijs Engels), die na wat omzwervingen naar Nederlands-Indië vertrekt.

Zijn beroep: landbouwvoorlichter

Graad volgde de lagere school in Helden-Dorp en bezocht daarna drie avonden per week in de winter de landbouwcursus. Aan het eind van de landbouwcursus werd Graad lid van de R.K Jonge Boeren in Helden-Dorp. In 1934 werd hij, zoals hij dat zelf beschrijft, 'groen als hij was', tot voorzitter gekozen. In 1937 werd hij ondervoorzitter van de Jonge Boeren van de gemeente Helden en deed hij mee aan de organisatie van de grote Landbouwtentoonstelling in dat jaar. Omdat het de boeren in de periode 1935-1937 niet voor de wind ging - het was immers crisis - richtte de rijksoverheid een 'Dienst voor Kleine Boeren' op. De oprichting paste in de reeks maatregelen die landelijk werden genomen, zoals de

Tekeningen van lijstervallen die in een boom gehangen werden.

Rechts Graad Engels als instructeur.

**Graad op de fiets
waarop 'zijn initialen'
waren bevestigd.**

Bronnen:

Gedenkboek bij het 25-jarig bestaan van den Limburgschen Land- en Tuinbouwbond. (1926). Roermond.

Engels, G. (1976).

Aantekeningen in de vorm van memoires. Niet gepubliceerd.

Engels, G. (1977). *Det dank tich d'n duvel*. Uitgeverij Corrie Zelen.

Engels, G. (1983). *Fluiten in de Koorsebaum*. Maasbree: De Lijster.

Hilhorst, L. en Smeets, C. (1987). *Onder en Eindt. Helden-Dorp*: eigen uitgave.

Voskuil, J.J. (1998). *Het Bureau*. Het A.P. Beerta-instituut. Deel 4, Pag. 332-343. Amsterdam. Uitgeverij G.A. van Oorschot.

Reen, T. van. (2002). *Klein volk*. Uitgeverij de Geus.

Weelen, P. (redactie) (2009). *t'Woordeboek van Helje*. Maastricht: uitgeverij TIC.

invoering van de Steunwet voor de Tuinbouw (1932) en het opvangen van de invoerbepalingen (bijv. van eieren) die landen in Europa namen om de eigen producenten en markten te beschermen.

De toenmalige Rijkslandbouwconsulent Dewéz benoemde Graad tot assistent voor het rayon Helden en Meijel. De dienst hield zich bezig met de advisering van boeren en tuinders op uiteenlopende gebieden. Dat ging van de bemesting van groentetuinen tot de inrichting van het eigen erf en de teelt van nieuwe gewassen, zoals asperges. Alles was erop gericht de effectiviteit van de kleine boerenbedrijven te verhogen.

Zijn passie: het boerenleven vereeuwigen

Graad kwam al heel jong in aanraking met het boerenleven. Hij was een heel scherp waarnemer en had een goed inzicht hoe dingen werkten. Zijn beschrijving van het turfsteken zou bijvoorbeeld uitstekend te gebruiken zijn als een soort 'handleiding voor de turfsteker'. Datzelfde gold voor uiteenlopende onderwerpen als: het roken van een pijp in een vuurgevaarlijke omgeving zoals een schuur, het verhandelen van een (te mager) koe, het slaan van koolzaad tot olie, het omgaan met een weerspannig paard, enzovoorts.

In zijn boek *Fluiten in de Koorsebaum* heeft hij honderden uitdrukkingen en gezegden uit Noord-Limburg opgenomen. Hij verzamelde die teksten tijdens zijn bezoeken per fiets aan de boeren en boerinnen in de omgeving. Eerst werd er voorlichting gegeven over de teelt van de gewassen of de verzorging van het vee en daarna was er genoeg tijd over om te 'kallen'. Graad stond daar bekend om. Als hij langs kwam had hij een gewillig oor voor alles 'van vreuger' en hij sloeg dat ook allemaal schriftelijk op, zodat het bewaard kon worden. Vandaar zijn bijnaam in het dorp: 'Culturele Graad'.

In zijn verklaringen van de verschillende gezegden en uitdrukkingen verraadt hij zijn afkomst als landbouwvoorlichter. Heel precies en technisch verantwoord wordt de tekst toegelicht in termen die hij eerder in het gesprek gebruikte om de boeren en boerinnen te informeren of voor te lichten. Twee voorbeelden: *"Gaef tie beiëste èns get mier kortvoor": alle wortel- en knolgewassen voor vee, b.v. bieten, wortelen, koolraap, etc. vallen hier onder de noemer: kortvoor. Dus wat men landelijk, "hakvruchten" noemt.*

"Daen akker likt t'r beej wie enne sjmelendrees": Het vroeger in de landbouw door mestschaarste in gebruik zijnd drie-

slagstelsel was mogelijk in begin 1900 verleden tijd, doch omstreeks 1914 lagen verspreid in de oude akkers braakpercelen, die in het kadaster en koopacten aangeduid stonden als schaapsweide, doch door de boeren "sjmelendrees" werden genoemd. Begroeid met florin, kweek- en schapengras.

Vervuuld en uitgeput." (Florin is een grassoort en wordt ook wel struisgras genoemd.)

Graad was ook amateurarcheoloog.

Frans, zijn zoon, ging regelmatig met hem op stap om opgravingen te verrichten, met de 'sjöp' achter op de fiets. Als ze dan bijvoorbeeld in Grashoek stonden te graven geneerde Frans zich een beetje, en dat werd erger als de boeren naar hen riepen: "Ziet ge goud aan 't opgraven?"

Ooit deden ze een bijzondere ontdekking. Van een boer uit Kessel ontving hij een oude munt. Het bleek een bronzen sesterius van de Romeinse keizer Trajanus (98-117 na Christus), met een doorsnede van 32 mm. Hij stuurde de munt op naar Leiden en was blij met de bevestiging van de ouderdom en echtheid.

Graads passie viel ook anderen op. Ton van Reen was een van hen. De verhalen uit het Limburgse land waren sterk en de verhalenvertellers boeiden de jonge schrijver evenzeer. Ton ontdekte dat via Graad en heeft er in zijn latere werk veelvuldig gebruik van gemaakt. Voor Helden is zijn boek over de kabouters *Klein volk* heel relevant. Er is nog een derde boek verschenen met bijdragen van Graad erin: *'t Woordeboek van Helje* (2009). Hij verzamelde er 3000 woorden voor. Dat deed hij bij zijn bezoeken aan de boeren en boerinnen, maar ook van zijn gymnastiekvriend, de Panningse huisarts Leo Verberne, kreeg hij veel materiaal. Want die deelde zijn grote interesse voor het eigene van 't Heljes dialect. Dat werd dan bijvoorbeeld uitgewisseld bij hun gezamenlijke zeiltochten. Hier volgt een lemma uit dit boek als illustratie van de rijkdom van dit dialect:

"aaframmele (ww) rammelde aaf, aafgerammeld: aframmelen, slaan. Ook klatsse, watse, rooste, rete, maete, gete, vaege, zjwense, vieme, zjwaarse, dèksele, soppse, aaie, houwe, preugele."

M

Graad Engels vertelt een spoolverhaal.

Foto's: collectie Frits Engels

Graad Engels op de zeilboot van Verberne.

De in aanbouw zijnde nieuwe parochiekerk van Panningen. Ze werd in 1930 en 1931 gebouwd door de Venrayse aannemer A.H. Martens voor f138.990,-. Architect was Hendrik W. Valk (1886-1973) uit Den Bosch. Hij kreeg de opdracht omdat hij een kennis was van bouwpastoor J. Huijben uit Blerick, waar ook Valk enige tijd woonde. Het was de eerste kerk die Valk in Limburg bouwde. Valk werkte eerder op de architectenbureaus van Pierre en Jos Cuypers in Amsterdam.

Ieder Pannings gehucht heeft meegeholpen bij de bouw, o.a. door de overbodige zwarte grond van de bouwplaats af te voeren en de gele zand vanuit de Maasbreeseweg en Vosberg aan te voeren. De bouwvakkers zijn hier bezig de rondboog bij het altaar te voltooien. In de verte is nog net de kerk van Helden-Dorp te zien.

Foto: Archief Heerlundevereniging. Tekst: Jos Keijmes en Patrick van 't Hooft.
Met dank aan Frans Wulms en gemeentearchief Peel en Maas.

Een impressie van het gebruik van een schans.

De Onders(ch)e Schans

Henk Thiesen

In de gemeente Helden lagen in het verre verleden twee schansen. Eén lag in het gehucht Everlo en de ander in het gehucht Onder. Niemand weet de exacte stichtingsdatums van beide schansen. In de Heldense archieven treffen we de eerste vermelding in 1633 aan. En in een dorpsrekening van 1687 wordt de 'Oendersche' schans vermeld. Schansen waren in het veld opgeworpen aarden verdedigingswallen (open of gesloten). Ze zijn terug te vinden in de hele regio. In verschillende plaatsen is de vernoeming van het woord 'schans' in een straatnaam nog een stille getuige. In ieder geval zijn ze aangelegd toen onze streek roerige tijden kende, meestal tijdens de 80-jarige oorlog.

In de 15e, 16e en 17e eeuw volgde de ene oorlog na de andere. Behalve door hoog opgelegde belastingen werd het volk ook regelmatig getroffen door plunderende soldaten. Zo zijn in onze contreien plunderingen bekend door soldaten van Willem van Oranje in de jaren tussen 1568 en 1572. Niet alleen Weert

maar ook Roermond werd in die tijd zwaar getroffen. In Roermond vermoordden ze op 23 juli 1572 zestig geestelijken. Ook de Heldenaren kregen onaangenaam bezoek van Staatse Troepen. Daar werden in 1572 de windmolen en de Lambertuskerk in brand gestoken. We kunnen ons voorstellen dat de bevolking hierdoor diep was geraakt.

Begrijpelijk dat men een schans wilde aanleggen. Het gehucht Onder telde in 1602 ongeveer 25 huizen met een geschat aantal inwoners tussen de 125 en 150. De schans was hier ongeveer 80 are (= 8000m²) groot. Voldoende ruimte om de inwoners met hun vee tijdelijke bescherming te kunnen bieden. De inwoners van Onder hebben zelf het initiatief genomen om de schans aan te leggen. In welk jaar weten wij niet.

Om strategische redenen werd de schans aangelegd in het moerassige Kwistbeekdal. Zo was ze in ieder geval van die kant uit niet benaderbaar. Doordat men de schansgracht op de Kwistbeek aansloot, werd ook het grachtwater regelmatig ververst. Vanuit de Onderse Straat (nu Baarloseweg) was een korte toegangsweg naar de schans aangelegd. Daar kon men via een ophaalbrug toegang krijgen tot de schans.

Van andere schansen is bekend dat men een schansreglement had. Daarin was geregeld wie toegang had en wat men verwachtte van de inwoners die bescherming binnen de schans zochten. In de schans zelf stond ook een zogenaamd wacht- of schanshuis. Of de schansen in Helden ooit gebruikt zijn, kunnen we nergens uit afleiden. Je vluchtte ook niet zómaar naar de schans: alleen als je je vege lijf wilde redden verliet je huis en haard – in de wetenschap dat er grote kans was dat je huis ten prooi zou vallen aan plundersaars.

Uit verwijzingen in de boekhouding van het gemeentebestuur blijkt dat de schans in de 18e eeuw geleidelijk aan een andere bestemming krijgt. Zo pachtte koster Edmond de Ponti in 1704 de Schansweijer (gracht) voor 2 gulden per jaar. Armenjager/bedelvoogd Hendrik van Horen pachtte het schanshuis voor langere tijd voor 8 gulden per jaar. Ook het hout dat in en rondom de schans groeide bracht bijna jaarlijks geld op voor de gemeente. Toen men hout nodig had voor vernieuwing van de torenspits van de Lambertuskerk, haalde men dat hout bij de Onderse schans.

De schans van Everlo, een van de twee schansen in de gemeente Helden.

Illustratie: detail uit tiende kaart van 1685.

De schans in het gehucht Onder.

Illustratie: detail uit tiende kaart van 1734.

De weg naar de oorspronkelijke plek van de schans.

Foto: Herik Thiesen

Duidelijk is de schans op de Tranchotkaart uit 1802 nog ingetekend.

Zie ook de artikelen hierover van Jacques Rutten in Oos Bokske nr. 5 en De Moennik nr. 26.

Als we de kaarten erop na slaan, zien we in 1734 een mooie afbeelding van de schans met zelfs bastionhoeken. De Tranchotkaart en de eerste kadasterkaart van Helden uit 1820 leren ons dat deze hoeken in werkelijkheid in het landschap niet zichtbaar waren. Wel is duidelijk af te lezen dat de ontmanteling van de schans een geleidelijk proces was in de tijd. Langzaam werd ze opgenomen in het akkerlandschap. De grond van de schans werd in 1824 door de gemeente verkocht aan Leonard Engels, vader van burgemeester Jan Michiel Engels van Helden en eigenaar van boerderij De Veegtes. Deze boerderij lag recht tegenover de schans. Op de kaart uit 1894 is de schans al nagenoeg niet meer herkenbaar terug te vinden.

De toegangsweg die naar de schans liep is het enige dat in het veld nog tastbaar aanwezig is. Hier zou een onofficieel naam-bordje Schansweg niet misstaan.

Initiatief tot wederopbouw

Een werkgroep wil de "Ondersche" schans weer opbouwen 200 meter van de oorspronkelijke plek. Verschillende partijen hebben verklaard dat ze subsidie willen verlenen. Ook van de werkgroep wordt een financiële bijdrage verlangd. Om de benodigde middelen bij elkaar te krijgen is de werkgroep gestart met de verkoop van het zogenaamde schansrecht. Dat schansrecht houdt in dat geïnteresseerden die de schans weer graag opgebouwd zien - of dit initiatief een warm hart toe dragen - een perceel grond van de schans kunnen kopen. Voor € 100 krijgt men zo'n perceel met schansrecht. Hebt u interesse? U kunt zich melden bij Cep Smeets, tel. 06-55335813.

Einde van het oude raadhuis (2)

Dörp probeert raadhuis van ondergang te redden

Wim Daniëls

In Helden-Dorp wordt in 1959 het initiatief genomen om het oude raadhuis aan de Pool van de ondergang te redden. Aanvankelijk kunnen de initiatiefnemers rekenen op veel steun vanuit de Dörper gemeenschap. Wanneer de gemeenteraad besluit zich niet garant te stellen voor een lening van zesduizend gulden voor de herstelwerkzaamheden, bekoelt het enthousiasme.

In nieuwsblad Midden-Limburg beweren 'Enkele echte Dorpeligen' dat het grootste gedeelte van de Dörper gemeenschap de restauratie van het oude raadhuis niet ziet zitten. Zij zijn voorstander van nieuwbouw aan de Pool.

Dorpsoverleg op initiatief van 'Vrienden van het Oude Raadhuis'

Op donderdag 19 maart 1959 vindt er in zaal Jacobs (het huidige Palladio) aan de Molenstraat een dorpsoverleg plaats op initiatief van een voorlopig actiecomité ter behoud van het raadhuis, bestaande uit vertegenwoordigers van de fanfare, de sportverenigingen en het schuttersgilde. Doel van dit overleg: trachten het oude raadhuis te behouden en het dienstig te maken voor de Dörper gemeenschap.

In zijn inleiding gaat de voorzitter van het actiecomité, Mr. Frans Haffmans jr., nader in op het doel van de bijeenkomst. *'Wil men het oude raadhuis bewaren, dan zullen er spoedig grote herstelwerkzaamheden aan moeten gebeuren. De kosten hiervan worden geraamd op zesduizend gulden, een kapitaal, dat geleend zal moeten worden. Indien het herstelde raadhuis een gemeenschapshuis wordt, zal de gemeente rente en aflossing van bovengenoemd bedrag voor haar rekening nemen. De inrichting van het gebouw zal echter op andere wijze moeten*

Het eerste raadhuis van Helden.

Foto: Archief
Heemkundevereniging Helden

Mr. Frans M.J. Haffmans

Wethouder Leendert van Knippenberg

Deken Rölkens

worden gefinancierd en volgens plan van het voorlopige comité zou 't moeten worden geëxploiteerd door de verschillende verenigingen. Men zou een stichtingsbestuur moeten kiezen.'

Wethouder Leendert van Knippenberg pleit voor behoud van het oude raadhuis uit architectonisch en historisch oogpunt, waaraan hij toevoegt dat bij een bestemming ten dienste van de gemeenschap men kan rekenen op financiële steun van de gemeente.

Raadslid Herman Reijnen is ook van mening dat het raadhuis moet blijven bestaan. Hij meent dat er niet zo heel veel verenigingen nodig zijn om het gebouw rendabel te maken. Naast de genoemde verenigingen denkt hij aan de VVV en aan een functie als ontspanningslokaal voor de ouden van dagen. Hij is optimistisch en de mening toegedaan dat men zich niet blind moet staren op de exploitatiekosten.

Daarna is het woord aan deken Rölkens. Hij juicht het toe dat het gemeentebestuur vindt dat het oude raadhuis behouden moet worden en er ook geld voor over heeft. Hij noemt het oude raadhuis het enige historisch waardevolle bouwwerk van de gemeente Helden, iets wat dus de hele gemeente Helden moet interesseren. Door financiële moeilijkheden is dit raadhuis weliswaar afgevoerd van de lijst van Rijksmonumenten, maar dit doet niets af aan de waarde van het gebouw voor het dorp. Verder zegt hij dat de vernieuwing van het patronaatsgebouw geen belemmering hoeft te zijn voor het herstel van het oude raadhuis, omdat er voldoende verenigingen zijn aangewezen op het patronaat.

Notaris Haffmans stelt voor een vereniging op te richten onder de naam 'Vrienden van het Oude Raadhuis', omdat een stichting geen leden kan hebben. Diverse aanwezige toevoorders geven vervolgens hun mening. Jacob van Maris denkt ook dat er genoeg exploitatiemogelijkheden zijn en bovendien is er de Boerenleenbank (de huidige Rabobank) die volgens hem de benodigde zesduizend gulden voor herstel goed kan en ook wel zal lenen. Voorzitter Toon Smeets van de Boerenleenbank kan niet nalaten te glimlachen maar is toch ook van mening dat zijn bank bij de jaarlijkse winstverdeling hulp zal kunnen bieden. J. Peeters is van mening dat de gemeente er zich niet kan afmaken met het betalen van rente en aflossing, want dit houdt toch eenmaal op. Daarom is ook een subsidie in de exploitatiekosten van dit historische gebouw wenselijk. F. v.d. Beuken gaat nog verder en vindt dat het hier een gemeentebe-

lang betreft, waarvoor de gemeente dan ook financieel moet opkomen. Dick Flapper is ook van mening dat de gemeente dit gebouw moet herstellen en dat het gemeentebestuur er nu en dan in moet vergaderen uit historisch oogpunt. Verder zou het als museum kunnen worden ingericht.

Op het eind van de bijeenkomst wordt het voorlopige actiecomité met algemene stemmen gemachtigd de plannen verder uit te werken.

Voorzitter Haffmans verklaart dat het comité zich gesterkt ziet door de geest van deze vergadering en hij is zeer optimistisch over de uitwerking van de plannen en de resultaten.

Gemeenteraad eist particulier initiatief

In mei en augustus 1959 zijn er felle discussies in de raad over het verzoek van de stichting i.o. 'Dorpshuis Helden' om het raadhuis te kopen voor één gulden en om een jaarlijkse bijdrage te verlenen van vijfhonderd gulden voor rente en aflossing voor een op te nemen lening van zesduizend gulden voor herstelwerkzaamheden.

Het resultaat van de debatten in de gemeenteraad is dat de gemeente zich niet garant stelt voor de lening die voor de restauratie nodig is.

Burgemeester Cremers stelt: *'Als er zo spontaan gereageerd wordt, dan moet het particulier initiatief ook maar eens daden tonen.*

Indien onder de inwoners een actie voor geldinzameling wordt gehouden die laat zien dat de vriendschap niet alleen maar oppervlakkige belangstelling is, dan is de gemeente ook bereid mede het financieel risico te dragen.' Een raadsmeerderheid vindt dit wel een gezond standpunt.

In beginsel wordt in de gemeenteraadsvergadering op 12 augustus 1959 besloten tot medewerking zodra door particulier initiatief de restauratie tot stand is gebracht en het gebouw een gemeenschapsbestemming zal hebben gekregen.

Het kerkhof, grenzend aan het raadhuis.

Stilte voor de storm

Daarna blijft het een paar jaar stil rond het oude raadhuis, totdat in de rondvraag van de gemeenteraadsvergadering van 8 juni 1962 wethouder Van Knippenberg het oude raadhuis weer ter sprake brengt. Hij is inmiddels van mening veranderd over behoud van het raadhuis: *'Ik ben zelf een felle voorstander geweest om aan het oude raadhuis een passende bestemming te geven en het zodoende te behouden. Maar elk initiatief van*

Helden-Dorp is tot dusverre uitgebleven en het wankelende, bouwvallige obstakel is thans voor veel mensen een doorn in het oog.'

Burgemeester Cremers merkt op dat er van de stichting 'Dorpshuis Helden' taal noch teken is vernomen.

Karel Hermans probeert, wegens afwezigheid van Frans Haffmans, de aantijgingen te pareren. Hij zegt dat men nog steeds bezig is de stichting Heemschut voor behoud te interesseren. Voorts klaagt hij erover dat het enthousiasme bij 't volk voor meer dan 50% bekoeld is, omdat er naast mooie woorden ook centen nodig zijn. Tenslotte verwijt hij het gemeentebestuur dat niets gedaan is om algeheel verval te voorkomen.

Burgemeester Cremers wijst nog eens op de besluiten van de vergadering van augustus 1959 waarbij de raad te veel gevoelsargumenten heeft laten spreken, omdat de raad ervan uitging dat de Dörper bevolking makkelijk de benodigde financiële middelen

De Lambertuskerk met het oude raadhuis.

zou weten op te brengen en zelf initiatieven zou nemen. Hij brengt het verval van de Sint-Rochuskapel, de desolate toestand van Gerris' Greuske en het Heilig Hartbeeld ter sprake om aan te duiden dat het met de medewerking in Helden-Dorp "allesbehalve" is.

Een gespleten gemeenschap

Uit ingezonden stukken in Midden-Limburg van november 1962 blijkt dat inmiddels ook de Dörper gemeenschap verdeeld is over het behoud van het oude raadhuis. Zo schrijven 'Enkele echte Dorpelingen': *"Wij hebben op verschillende plaatsen ons oor te luister gelegd en weten zodoende dat onze mening door 't overgrote deel van de Dörpse bevolking wordt gedeeld. Het raadhuis heeft – zoals eerder bekend werd gemaakt – geen oudheidkundige of architectonische waarde. 't Gebouw is niet mooi, totaal vervallen en versleten. Als vergader- of clublokaal voor een of andere vereniging hebben wij 't raadhuis absoluut niet nodig, want Dorp is ruim voorzien van vergaderlokalen en openbare gelegenheden. Wij vragen ons dus af welke steekhoudende argumenten aan te voeren zijn die een restauratie zouden rechtvaardigen."*

'Enige vrienden van het oude raadhuis' reageren: *"De Pool heeft nog sfeer, zoals hij nu is; neemt men hem het raadhuis af, dan verliest hij die sfeer en wordt het een dode plek."*

Op 23-11-1962 schrijven 'Enigen, die gevoelig zijn voor sfeer': *"Zolang men niet aan het plein zelf komt, behoudt de Pool z'n sfeer en deze zal verrijkt worden en een nieuw aanzien krijgen wanneer het raadhuis zou verdwijnen. Want mét het oude raadhuis zouden nog enkele gebouwen in de loop der tijden moeten verdwijnen. De eventuele nieuwe gebouwen zullen een fris cachet geven aan het Mariaplein. Daarom houden we ons bij de mening van bijna alle Dörper mensen, dat het oude raadhuis inderdaad afbraak verdient."*

Uiteindelijk beslist de gemeenteraad van Helden op 30 januari 1963 inderdaad tot afbraak van het oude raadhuis. Hierover meer in het derde artikel over het oude raadhuis in 'De Moennik' no. 53.

In Helden-Dorp slaagt men er niet in om de benodigde financiën bij elkaar te krijgen om het oude raadhuis van de ondergang te redden.

Was het een reële eis van de gemeente Helden om van de Dörper gemeenschap te verlangen dat zij zelf zorg moesten dragen voor de kosten van de herstelwerkzaamheden? Het oude raadhuis was eigendom van de gemeente, die decennialang het onderhoud van het pand verwaarloosd had!

In de volgende Moennik het derde en tevens laatste artikel in dit drieluik: over het beleid van de gemeente Helden rond het oude raadhuis.

Burgemeester Cremers
1946-1963.

Foto's: Archief
Heemkundevereniging

Bron:
Archief
Heemkundevereniging
Helden.
'Midden-Limburg' 1959 en
1962.

top-fris

Piet Gommans

Naar aanleiding van de schenking van twee flessen Top-Fris vruchtendrank uit de jaren zestig door Joep Haffmans, afkomstig uit de kelder van zijn overleden moeder, blikken we terug op de mineraalwater- en frisdrankenindustrie in Helden. De flessen met inhoud en voorzien van beugelsluiting zijn afkomstig uit de voormalige fabriek van Gijsen vruchtendranken, gelegen aan de Steenstraat in Panningen.

Peter Gijsen leverancier van dranken op de kermis van Kessel pfm. 1935.

Bronnen:

Mevrouw Gijsen-Gommans, Dagblad voor Noord-Limburg, Archief Heemkundevereniging Helden.

In 1921 besloot Peter Hendrik Gijsen, destijds gevestigd aan de Schoolstraat in Panningen, naast het bottelen van bier en mineraalwater een eigen merk vruchtenlimonade op de markt te brengen onder de naam 'California'. Om zeker te zijn van goed drink- en speelwater – er was in die jaren nog geen waterleiding – maakte hij gebruik van twee welputten en een geslagen put met een diepte van 41 meter.

De zaken verliepen voorspoedig. Na de bevrijding in 1945 werd de merknaam 'California' gewijzigd in 'Fit'. Aangezien deze naam al in gebruik was, kreeg het niet de goedkeuring van het merkenbureau en werd gekozen voor de Amerikaans klinkende naam 'Call-up'.

In 1956 bleek dat de Amerikaanse frisdrankengigant 'Seven-Up' het absoluut niet eens was met deze 'up' naamvoering. De ondernemer, 'de Gijs' in de volksmond, werd voor de rechter gedaagd om het gevecht aan te gaan over de naamvoering 'Call-up'. Omdat de Amerikaanse multinational met maar liefst drie advocaten de zaak aanhangig maakte bij de rechtbank in Roermond, zocht 'de Gijs' ook steun om zijn belangen te verdedigen. De oom van de schenker van dit zoldergeheim,

de helaas te vroeg overleden Mr. Frans Haffmans uit Helden, ging de strijd aan met de Uppigant uit de U.S.A.!

En terwijl eerder al alle merken 'up', zoals Zep-up en Spark-up, van de plank verdwenen, bleek die kleine 'up' uit Panningen de grote concurrent te slim af.

"Want edelachtbare," zo sprak meester Haffmans tegen de rechter, "mensen in Helden en omstreken drinken al tientallen jaren de up van Gijsen. En het woord up heeft niets te maken met Seven-up, want Call-up betekent niets meer en minder dan Call(iformische frisdranken) Uit Panningen." De rechter stelde Gijsen in het gelijk onder voorwaarde een punt te zetten na de U en de P, en de rust keerde weer in het Panningse flessenrijk.

Peter Gijsen was een bezig baasje. Naast het bottelen van frisdranken en de productie van een eigen colamerk, exploiteerde hij een café, was hij voorzitter van de gemeentelijke sociale werkvoorziening en voorzitter van het 'georganiseerd overleg' in ambtenarenzaken. Hij was ook nog voorzitter van het Oranjecomité, de jagersvereniging en de Onderlinge paardenverzekering, bestuurslid van harmonie Concordia en het jaarbeurscomité. En van 1953 tot zijn overlijden in 1957, lid van de gemeenteraad, wethouder en loco-burgemeester.

Na het overlijden van Peter Gijsen in 1957 werd de directie overgenomen door zijn zonen Mat en Jo. Begin jaren zestig werd aan de Steenstraat een nieuwe, moderne fabriek gevestigd met op de voorgevel het trotse logo 'Call-U.P.'. Het assortiment van frisdranken werd uitgebreid waaronder ook, midden jaren zestig, de 'Top-Fris vruchtenlimonade'.

Midden jaren zeventig kwam er een einde aan de productie van frisdranken. Supermarkt Jan Linders vestigde zich in het pand aan de Steenstraat.

Als herinnering aan de Panningse frisdrankenindustrie staan de eerder dit jaar geschonken flessen nu in de vitrine bij de hoofdingang van het streekmuseum 't Land van Peel & Maas.

Linker foto: vlnr. Mat, Jo en Peter Gijsen. Rechter foto: het pand aan de Schoolstraat.

Peter Henricus Gijsen

Gijsen Dranken-Industrie in bedrijf aan de Steenstraat midden jaren zestig.

Foto's: archief Heemkundevereniging Helden.

De handelsgeest van Mieketrien (ziene) Sjang

Raf Janssen

Omdat geschiedschrijving ook moet gaan over de leefwereld van 'kleine' mannen en vrouwen, maken we dit jaar een serie over mensen uit het nabije verleden die meerdere beroepen tegelijkertijd uitoefenden. Dit keer het verhaal van Sjang Steeghs.

Als kleine jongens hadden mijn broer en ik konijnen. Als deze vet waren, kwam een opkoper langs. Die nam de konijnen mee en wij kregen een paar gulden kermisgeld. Die opkoper was Mieketrien (ziene) Sjang - zo werd hij door iedereen genoemd. Zijn officiële naam was Johannes Theodorus Steeghs. Hij werd geboren in 1906 en overleed op 88-jarige leeftijd in 1995. Hij runde een winkel in kruidenierswaren en manufacturen in het buitengebied van Panningen. Anders dan nu was dat een voordeel. De klanten waren namelijk niet de inwoners van het centrum, maar de vele mensen die verspreid woonden in het buitengebied. Die gingen niet naar het centrum om te winkelen; de winkel kwam bij hen aan huis.

Als jongen van 13 jaar was Sjang daarmee begonnen; met een kist winkelwaar op de bakfiets reed hij de deuren langs in de buitengebieden van Panningen en Helden. Omdat de vader van Sjang al op jonge leeftijd was gestorven en zijn moeder er

alleen voor stond, moest Sjang al vroeg mee de kost verdienen. Zijn moeder was Maria Catharina Gielen en daaraan dankte Sjang ook zijn naam: Mieketrien (ziene) Sjang. Dat 'ziene' is merkwaardig genoeg een mannelijke vorm. Wellicht drukt deze eigenaardige constructie uit dat de moeder van Sjang als alleenstaande vrouw haar mannetje stond en Sjang al vroeg inwijdde in de kneepjes van het vak van winkelier en handelaar.

Sjang en Cato in hun winkel aan de Maasbreeseweg.

Handelaar

Want dat was het tweede beroep van Sjeng: handelaar in granen en veevoerders, varkens, kippen en in konijnen als het van pas kwam. Zo was Sjeng ook bekend in de wijde omtrek: als winkelier en handelaar. Hij oefende beide beroepen uit vanuit een pand aan de Maasbreeseweg in Panningen. Dat werd door Sjeng en zijn moeder in 1930 gebouwd.

Sjeng trouwde met Catharina Maria Verkennis (kortweg To genoemd), de dochter van de boswachter die 'op de Heibloem' de landgoederen van de Heldense familie Haffmans onder zijn hoede had.

To en Sjeng kregen 11 kinderen. Die werden net als hijzelf vanaf jonge leeftijd ingezet om het bedrijf mee te runnen. De bakfiets was intussen vervuld voor paard-en-kar. Na de oorlog kocht Sjeng een auto en kon hij zijn 'winkelterritorium' uitbreiden met de buitengebieden van Beringe en Grashoek. De buitengebieden werden doorkruist met een bestelwagen vol winkelwaar. Daarbij werden tevens bestellingen opgenomen voor stoffen. Dat werd al gauw het werk van de dochters Steeghs. Sjeng concentreerde zich steeds meer op de handel. Hij had bij veel mensen kuikens en varkens 'op contract'. Dat hield in dat Sjeng afspraken maakte met boeren om zijn kuikens of varkens te huisvesten en te voeren. Sjeng zorgde voor het meel en de boer kreeg voergeld. Zo verdienden mensen die het niet breed hadden de kost: voor het voeren van varkens kreeg men bijvoorbeeld 1 gulden per week. Als men 60 varkens had – over dergelijke kleine aantallen ging het toen – was er toch een inkomen van 60 gulden in de week. Iedere dinsdag werden varkens en kippen geladen en op woensdag ging Sjeng daarmee naar de markt in Den Bosch of Weert. Op die reizen nam Sjeng zijn zonen mee om de kneepjes van het vak van handelaar te leren. Zijn zoon Jan kan daar mooie verhalen over vertellen. Sjeng gaf zijn kinderen de ruimte om door schade en schande handelswijs te worden en hij genoot ervan als zijn eigen kinderen hem te slim af waren bij de handel. Zo werd de handelsgeest vanuit de praktijk doorgegeven aan de volgende generatie.

Voor de winkel aan de Maasbreeseweg (nu Beekstraat).

Sjeng (met sigaar) op de markt in Venlo op 6 februari 1929.

Met dank aan Jan Steeghs.
Foto's: collectie Jan Steeghs

Van de nood een deugd maken

De woontoren van Kasteel De Keverberg

Harry Bouten

Zoals we allemaal weten kan een mens niet lang zonder water. Een paar dagen en dan houden de meesten van ons het voor gezien. Ook in vroeger tijden gold deze ijzeren wet. Dit werd door de bewoners van het Kessel van vroeger al goed begrepen.

Toen zij een duizendtal jaren terug de noodzaak ervoeren om voor hun veiligheid een versterking te bouwen langs de Maas, moet hun eerste vraag dan ook geweest zijn: 'Waar kunnen we een goede put maken?' Want vers water was een eerste vereiste om te overleven binnen de veilige muren van je vesting, van de buitenwereld afgesloten door een vijandelijke legermacht, een leger dat maar wat graag je versterking en daarmee de zeggenschap over de omgeving wilde overnemen. En water werd in die tijd ook hier opgespoord met een wichelroede, een oud opsporingsinstrument voor waterbronnen en ertsen.

Wichelroede

De Chinese keizers voor de tijd van Christus hadden zelfs al wichelroedelopers in dienst die rondreisden in het oude rijk om de juiste plekken aan te wijzen waar men veilig huizen bouwen kon. Zonder raadpleging van zo'n keizerlijke ambtenaar geen bouwvergunning, heette het toen al. Ook Egyptenaren, Romeinen en Arabieren kenden de wichelroede, zoals we kunnen lezen in hun oude geschriften. Bij ons wordt het eerst in de Middeleeuwen melding gemaakt van het gebruik van de wichelroede. Toch kunnen we gevoeglijk aannemen dat dit instrument ook bij de oude Kelten in onze streken al in zwang was. Meegebracht uit het verre oosten van waaruit zij als Indo-Europeanen uitwaaierden over onze streken, dan wel overgenomen van de Romeinen.

Kessel toen

Terug naar het Kessel van toen. Het water werd gevonden, de

put gedolven en de eerste motteburcht¹ was een feit. Eeuwen later werd de heuvel verhoogd om er een nieuwe moderne rondburcht te vestigen, omdat de eerste mottevesting sporen van slijtage begon te vertonen en/of niet meer voldeed aan de eisen van de tijd. Het werd dus een burcht met weer een waterput als levensnoodzakelijk middelpunt voor de bewoners. Maar voor het kasteel zelf betekende die watervoerende laag (laag met wateraders) dat de ringmuur van de rondburcht vroeg of laat scheuren zou gaan vertonen op de plek waar deze watervoerende laag onder de muur loopt. Dit in verband met het drukverschil tussen vaste grond en grond met een waterader. Een ingebouwde tijdbom dus.

¹ Een burcht op een opgeworpen aardse heuvel.

Kessel nu

De ontgraving van Kasteel de Keerbergh bracht en brengt nog steeds veel zaken aan het licht. Onder andere kwam tijdens het uitgraven van de zogenaamde woontoren een steunbeer hoven 'water' die op het eerste oog geen functie had. Deze steunbeer moet echter voorheen de muur van de rondburcht hebben gesteund toen die er nog stond maar blijkbaar al scheuren ging vertonen. En laat dat precies de plaats zijn waar nu een stuk ringmuur ontbreekt en de vierkante noordoostelijke grote toren aangebouwd is. De zogenaamde woontoren. Dat deze woonto-

De bouwput van de woontoren waar de scheuren zijn ontstaan.

Het kasteel van Horst in België.

Foto's: Harry Bouten

ren inmiddels ook weer grote vuistbrede scheuren vertoont in de noordelijke buitenmuur was uiteraard te verwachten. Later is deze muur aan de buitenkant bijgewerkt met een grote steunbeer op de plaats van de scheur.

Alleen de wichelroede zou antwoord kunnen geven op de vraag of de scheuren in de oude ringmuur en in de noordelijke buitenmuur van de woontoren inderdaad veroorzaakt waren door het drukverschil tussen vaste grond en grond met een watervoerende laag. Dat is bij veel kastelen het geval, zoals ook bij kasteel van Horst in België, meer bekend als het kasteel van de Rode Ridder uit de stripboeken serie van Willy Vandersteen.

Kasteel De Keerberg

Onderzoek met de wichelroede bij Kasteel de Keerberg wees uit dat zich hier twee watervoerende aders bevinden. De eerste vanuit noordelijke richting met als gevolg het uitbreken van de ringmuur ter hoogte van de bredere woontoren; een tweede loopt vanuit het oosten onder de ringmuur. En dat is nu precies de plaats waar de kleinere wachttorens aangebouwd werd. De conclusie is naar mijn mening heel duidelijk. De wateraders hebben scheuren veroorzaakt in de muren van de rondburcht. Hierdoor is eerst een stuk buitenmuur aan de noordoostelijke zijde (de parkzijde) gaan uitbreken. Toen het stutten door middel van een steunbeer niet afdoende bleek te zijn, was afbreken de enige optie en heeft men de woontoren tegen de ringmuur gebouwd om het geheel weer sluitend te maken. Aan de zuidoostelijke zijde gebeurde hetzelfde. Met dien verstande dat deze watervoerende laag smaller was, hetgeen resulteerde in een kleinere toren.

Met andere woorden: het mag duidelijk zijn dat men in vroeger tijden ook al heel goed van de nood een deugd wist te maken.

De aardappelmachine

Jeu Mertens

Schaarste maakt vindingrijk.

De jongens van de Kieët knutselden in de oorlogsjaren een 'high-tech' aardappelschraapmachine in elkaar. Die leverde aardig wat geld op én was behulpzaam in een prille romance...

In de oorlog was bijna alles schaars of op de bon. Op het plateland viel dat wel mee, maar toch: bepaalde artikelen waren helemaal niet te krijgen of te kopen. Dus zocht men naar vervangers, zoals bijvoorbeeld gebrande gerst in plaats van koffie. Aardappelmeel was er altijd wel, maar in die jaren was het in de keuken voor alles en nog wat nuttig. Bovendien kon men het zelf maken.

Hoe deed je dat? Men raspt een zak aardappelen en gooit de prut in een teil water. Het meel, helder wit, zakt naar de bodem. Drogen, en klaar is Kees. 't Grote probleem was: hoe rasp je 50 kilo 'petatten'? Met de hand was bijna niet te doen en bloedende vingers waren haast niet te voorkomen. Eén van ons kwam met 't idee een raspmachine te maken. Hiermee zouden we geld kunnen verdienen. Jac en Piet zagen wel kans - in overleg met hun baas - zo'n ding te maken, na werktijd natuurlijk. Korte tijd later was de aardappelmolen al klaar. De elektromotor voor de aandrijving hadden we nog niet. Dat loste Jac echter op met de wasmachinemotor van zijn moeder, die ook nog eenmaal per week de wasmachine moest laten draaien.

Steeds meer orders

De aardappelmolen werkte perfect: tweehonderd kilo kon de machine raspen in een uur. Al snel kwamen de orders binnen. Bijna iedere avond en 's zaterdags gingen we met de molen op pad en er kwam aardig wat geld in 't laasje. De Kieët werd

Een
aardappelraspmolen

Vlnr: Theo Keiren, Hand Reijnders, Frans Niessen, Lambér Beek, Piet v. Lier, Jeu Mertens en Jan Niessen in 1946.

Mien als jong meisje.

welvarender, we konden ons wat comfortabeler inrichten, gereedschap aanschaffen, enzovoort. Ook kwam er muziek in de tent: voor een appel en een ei konden we een oude grammofoon op de kop tikken. Een echt museumstuk, zo solide als een oude naaimachine. Hij moest met de hand worden opgewonden maar speelde dan ook minstens vijf platen na elkaar af. De schijven die er bij hoorden waren ruim een centimeter dik en geschikt voor de wielen van een horderwagen. Gewone langspeelplaten kon men er niet op afspelen. Daarom monteerde Karel een toen moderne pick-uparm.

De wasmachinemotor van mam Van Nisselroy (moeder van Jac) bleek toch niet sterk genoeg te zijn voor zijn nieuwe functie: hij werd veel te heet. Bij grotere partijen moest hij soms gekoeld worden met een natte dweil. 't Werd hoog tijd voor een nieuwe, zwaardere motor, maar met geld alleen kon men in die tijd weinig kopen.

Met natuurlijke middelen erbij verliep de handel veel soepeler. Voor honderdvijftig gulden en een zak tarwe (75 kilo) kwamen wij in het bezit van een nieuwe, zwaardere elektrische motor. De tarwe kregen wij van mijn vader cadeau. Ook moest de nieuwe motor twee machines aandrijven. Onze vakmensen bouwden namelijk in de werkruimte een houtdraaibank waarop men ook kon zagen, slijpen en schuren. Dat gaf ons veel mogelijkheden om van alles en nog wat te maken. Daarover wellicht later meer.

Meisjes

Kwamen er ook meisjes in de Kleet? Weinig. Niet dat we er geen interesse in hadden, maar meisjes waren toch (nog) niet 't voornaamste onderwerp van discussie. 't Lijkt misschien vreemd, wij waren 16, 17 jaar en beslist niet achterlijk, maar vergeleken met nu wel later als het om meisjes ging. Misschien was ik wel de eerste van de club die door Cupido's pijl werd getroffen, in de kerk nog wel. Onverwacht viel mijn oog op een meisje dat van de communicatiebank kwam: mooi figuur, schitterend haar, 'n lief gezicht dat iets uitstraalde wat

mij raakte en iets in mij wakker maakte. Iedere zondag probeerde ik 'n glimp van haar op te vangen. Tamelijk snel had ik haar naam, adres en leeftijd achterhaald. Ze was de oudste van een gezin met elf kinderen, ongeveer een jaar jonger dan ik. Hoe krijg je met zo'n meisje contact? Er was nergens iets te doen, bovendien had ik op dat gebied geen ervaring. Uit onverwachte hoek kwam hulp: 'de aardappelmolen'.

De familie van 't meisje van mijn dromen verzocht ons honderd kilo aardappelen te raspen. Voor mij een unieke kans om de familie te leren kennen en de oudste dochter bezig te zien in haar eigen natuurlijke omgeving. Lambér en ik gingen er op de afgesproken avond heen, plaatsten de machine op een grote teil en begonnen aan ons karwei. Ik moet toegeven, ik keek niet alleen naar de aardappelen. Goed dat Lambér bij me was, ik was te veel afgeleid en dat mocht natuurlijk niet opvallen.

Een van de jongste kinderen had mij in de gaten en vroeg toen wij weg waren: "Warum keek dae eine jong de ganze tieëd nao oos Mien?", zo werd mij later verteld. Na dit voor mij zo belangrijke werkbezoek was ik helemaal wég van de oudste dochter des huizes: 'oos Mien'. Mijn besluit stond vast: met dit meisje wilde ik trouwen. Het verdere verloop van deze eenvoudige 'love story' heeft niet veel meer met de Kieët te maken, daarom wil ik 't er niet meer over hebben. Behalve dit: tien jaar later zijn we getrouwd. 't Beste dat mij in mijn leven is overkomen.

De trouwfoto van Jeu en Mien (31-08-1954).

Foto's: collectie Jeu Mertens en Hand Reijnders

Slagerij Rutten

VOOR AL UW VLEES
EN VLEESWAREN

*Gewoon
'n goeie slager*

MAXWELL

• deskundig • betaalbaar • dichtbij

Producten van morgen en service van toen. Dat is Maxwell vandaag!

Jan Reijnen BV Panningen

Markt 37

Rob Leurs juwelier Panningen

Markt 34

Bruna Boekhandel Panningen

Markt 29

Bouten Groep Panningen

Wielweg 1

Janssen uitvaartverzorging Panningen

Loosteeg 19*

C1000 Van Beek Panningen

Kerkstraat 43

Graphic Products
Postbus 102
5961 AB Panningen
Tel: 0171-304 00 34
info@graphicproducts.nl
www.graphicproducts.nl

*Sterk in vormgeving
en reclame...*

SCAN DE QR-CODE OF
GA IN AR 01ZE WEBSITE
WWW.0171-3040034

ENGELS BAKSTEEN

Steensstraat 8
Panningen

Adverteren in Midden-Limburg in 1946

BIOSCOOPZAAL CONCORDIA PANNINGEN

Zaterdag 15 en Zondag 16 Juni
presenteren wij U een zeer bijzonder filmwerk
met een geweldige inslag

MEISJES achter tralies

met Corine Suchaire, Anni Ducaux, Rorger Duohesne.

In deze aangrijpende film, waarin jeugdige meisjes achter tralies worden opgevoed op een manier, die afschrikwekkend is en die aan de wereld wordt prijsgegeven in deze prachtige film.
* Een film om nooit te vergeten.

Vooraf binnen- en buitenlands nieuws.

Aanvang 8 uur.

Toegang 18 jaar.

Plaatsbespreken Zondag van 10 tot 12 aan de zaal.

BIOSCOOP- THEATER **VIOS** HELDEN- BERINGE TEL. 13

HEROPENING

Zondag 16 Juni slechts één voorstelling om half acht,
in ons gerestaureerd theater.

Wij brengen U een meesterwerk der Engelse filmindustrie:

DE ZILVER VLOOT

Deze film werd in Amsterdam 8 weken voor uitverkochte zalen vertoond. Ook U zult gebouwd zijn door dit emotionele filmwerk en het sterke spel.

Prijzen der plaatsen: 30, 50, 70, 80 en 100 cent.

Plaatsbespreken à 10 cent, de gehele dag, vanaf heden,
ook telefonisch.

't Land van Peel & Maas

Openingstijden Streekmuseum 't Land van Peel en Maas

mei t/m september:
dinsdag t/m zondag
van 13.00 uur - 17.00 uur
(maandag gesloten)

oktober t/m april:
elke woensdag en zondag
van 13.00 uur - 17.00 uur
behalve eerste kerstdag en nieuwjaar

carnavalszondag, eerste paasdag en
pinksterdag gesloten
paasmaandag en pinkstermaandag open

Openingstijden verenigingslokaal (Documentatiecentrum)

elke maandag
van 19.00 uur - 21.30 uur
elke woensdag
van 14.00 uur - 17.00 uur

*Burgemeester verbiedt
dorpsrevue met
drinkende wethouders*

Adres: Heemkundevereniging Helden / Streekmuseum 't Land van Peel en Maas
Aan de Koeberg 3, 5988 NE Helden. Website: www.moennik.nl
Tel.077-308 15 55 (museum) Tel.077-324 02 44 (doc.-centrum).